

**Univerzita Karlova
Fakulta tělesné výchovy a sportu**

Kinantropologie

Sportovní cestovní ruch a jeho vliv na rozvoj regionů

Autoreferát disertační práce

Autor: Mgr. Lenka Pšajdlová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Irena Slepíčková, CSc.

Praha 2019

I. Úvod

Cestovní ruch je důležitým multioborovým odvětvím světového hospodářství a jedním z nejrychleji rostoucích sektorů v cestovním ruchu (Gibson, 1998). Jeho význam neustále roste především od 50. let 20. století a je často považován za selektivní motor ekonomického rozvoje především v regionálním měřítku (Studnička, Kalabisová, Plzánková, Tinková, 2013). V posledních letech se stal sport neodmyslitelnou součástí cestovního ruchu a někteří autoři tento fakt označují jako novou kulturu, která má zásluhu na rozvoji společnosti na lokální úrovni (Keller, 2000). Sport a cestovní ruch se propojily v jedno odvětví, které si našlo své samostatné místo a stalo se vědní disciplínou. Sportovní aktivity již nejsou jen podstatnou součástí každodenního života a volného času, sportovní cestovní ruch se stal moderní záležitostí. Lidé používají sport a cestování jako prostředek k odlišení se, zviditelnění svého sociálního statusu a své prestiže (Booth, Loy, 1999). Vzhledem k nárůstu tohoto odvětví a zájmu o něj začala být tato oblast předmětem samostatného výzkumu, kdy se z cestovního ruchu sportovní cestovní ruch vyčlenil jako podobor na přelomu 20. a 21. století v důsledku rostoucí specializace, profesionalizace, mobility obyvatel a intenzivnějšího zájmu o sportovní aktivity v aktivní i pasivní formě (Hall, 2004; Burns a Novelli, 2008).

Sportovní cestovní ruch se dotýká také velkého množství obyvatel České republiky, i když třeba jen nepřímo. Důležitou roli hraje péče státu o sport a cestovní ruch a jejich prostřednictvím pak i o rozvoj regionů nižších úrovní, jako jsou kraje a obce. Zatímco v 90. letech bylo zejména pro zahraniční návštěvníky ČR atraktivní především hlavní město Praha, v průběhu dalších dekád narostl zájem o regiony (jejich potenciál však zřejmě dosud není vyčerpán) (Kamenický, Kučera, 2014). Sportovní cestovní ruch může být klíčem k regionálnímu rozvoji. Růst poptávky po cestování spojeném se sportem vede regiony k tvorbě unikátních atraktivit a nabídek, které vychází z lokálního prostředí. To směřuje k využití sportovního cestovního ruchu jako prostředku k prezentaci regionu potenciálním sportovním turistům.

V současnosti je nezbytné zaměřit se na atraktivní obory, které budou pro kraj a jeho obyvatele přínosem a budou vycházet z jedinečných podmínek konkrétní oblasti. Jedním z nich je zajisté také sportovní cestovní ruch. Jak už bylo řečeno, jedná se o nové téma, které do budoucna může přinést mnoho příležitostí k rozvoji regionu.

Zkoumaná problematika poukazuje na napojení regionů na aktuálně probíhající vnější i

vnitřní změny a požadavky. Kraje by se měly snažit reagovat na všechny činitele, které působí na jejich prostředí. Jak se jim to daří realizovat konkrétně v oblasti sportovního cestovního ruchu, zda jeho vlivu využívají k rozvoji regionu a drží vyrovnaný vztah mezi nabídkou a poptávkou, je předmětem zkoumání této disertační práce.

II. Teoretická východiska

Termín sportovní cestovní ruch (sport tourism) byl přijat, aby popsal cestování, jehož náplní je sport (Redmond, 1991; Kurtzman, Zauhar, 1995). Sportovní cestovní ruch představuje jednu ze specifických forem cestování, zároveň podstatnou aktivitu a významný soubor produktů cestovního ruchu. Jedná se o současný fenomén či trend ve využívání volného času. Sportovní cestovní ruch lze považovat za sociální, ekonomický a společenský fenomén vycházející z unikátní interakce nejrůznějších sportovních a pohybových aktivit, lidí a míst. Sportovní cestovní ruch se stal jedním z největších byznysů ve světě sportu. Je jedním z nejrychleji rostoucích sektorů „průmyslu cestovního ruchu“ (Schwartzhoffová, 2010).

Region cestovního ruchu (též turistický region) je jeden z typů regionů, který může být vymezen jako homogenní region (území relativně homogenní z hlediska předpokladů pro realizaci cestovního ruchu – typů atraktivit cestovního ruchu, dostupnosti a úrovně infrastruktury cestovního ruchu), nebo heterogenní region.

Teorie regionálního rozvoje v moderním pojetí jsou vytvářeny již desítky let a prošly několika vývojovými fázemi. Teorie regionálního rozvoje lze klasifikovat mnoha způsoby v závislosti na přijetí různých kritérií. Tradičně však bývají děleny do dvou velkých skupin, teorie regionální rovnováhy a nerovnováhy. Základní rozdíl mezi oběma skupinami spočívá v tom, zda jejich autoři přikládají větší význam mechanismům a procesům vedoucím k nivelizaci, nebo zda naopak za silnější považují procesy a mechanismy diferenciací (Šilhánková, 2007). Ježek (2014) uvádí, že regionální rozvoj je výsledkem rozhodnutí mnoha aktérů, které můžeme rozdělit do tří důležitých skupin: podniky, soukromé domácnosti (jednotlivci) a veřejný sektor (stát). Přitom různé úrovně státní správy a samosprávy (obec, okres, kraj, centrální vláda) anebo veřejných funkcí (různá ministerstva, oddělení, referáty atd.), sledují často rozdílné cíle a spíše si navzájem z pohledu svých zdrojů a kompetencí konkurují.

Cestovní ruch lze považovat za jeden z alternativních nástrojů regionální politiky, jejímž

cílem je dosáhnout (prostřednictvím aktivace vnitroregionálních zdrojů) optimálního rozvoje regionu (Štěpánek, Kopačka, Šíp, 2001). Důležité je, že moderní cestovní ruch soustřeďuje k dlouhodobým či krátkodobým pobytům obyvatelstvo do významných středisek regionů (Hrala, 1997).

Největší zájem na rozvoji cestovního ruchu v destinacích mají především poskytovatelé služeb v cestovním ruchu a představitelé místní samosprávy. Zde se jednoznačně projevuje nutnost spolupráce mezi zástupci veřejného sektoru a soukromé sféry.

Sportovní cestovní ruch má primárně pozitivní vliv na rozvoj destinace a méně negativních dopadů v porovnání s ostatními formami komerčního rozvoje. Někdy se označuje jako „měkký“ cestovní ruch (Hinch, Higham, 2004).

Sportovní akce jsou klíčovou součástí sportovního cestovního ruchu (Getz, 2003). Jsou to jedinečné, časově omezené, naplánované, řízené a organizované akce nebo události s místním přesahem, které se konají v určitém zařízení (interiérové) nebo pod širým nebem (outdoorové). Sportovní akce jsou spojeny se silným zážitkem jejich účastníků a jsou financovány zpravidla více subjekty. O významnosti sportovních akcí často rozhoduje popularita daného sportu, tradice a návštěvnost. Sportovní akce jsou buď navštěvovány primárně, nebo jako doplňková aktivita, která ztraktivňuje nabídku v dané destinaci. (Czech Tourism, 2016).

Ekonomický přínos a vliv sportovního cestovního ruchu je ten nejvíc zřejmý, neboť toto odvětví je dynamicky se rozvíjejícím ekonomickým sektorem. Z ekonomického hlediska zasahuje cestovní ruch jak úroveň makroekonomickou, tak mikroekonomickou.

III. Výzkumná část

a. Metodika a cíle výzkumu

Pro tuto disertační práci jsem zvolila kvalitativní přístup pro základní orientaci v problematice. Jako design výzkumu jsem zvolila případovou studii. Za výzkumný vzorek lze považovat 13 krajů České republiky a pracovníky z oblasti sportu a cestovního ruchu, se kterými byly vykonány rozhovory. Nejprve jsem provedla obsahovou analýzu, jejímž cílem je podle Vojtíška (2012) porovnat rozsah nebo obsah textů a dojít ke kvantitativním závěrům. Tato metoda je na pomezí kvantitativních a kvalitativních technik a často je doprovázena i kvalitativní (hlubší) obsahovou analýzou (analýzou významu). V případě

této disertační práce se jednalo spíše o kvalitativní obsahovou analýzu, kde předmětem zkoumání byly strategické dokumenty krajů, výzkumy a analýzy agentury Czech Tourism a další tištěné i online materiály. Cílem bylo porovnat, v jaké míře obsahují téma sportovní cestovní ruch.

Studium a obsahová analýza dokumentů umožnily hlubší poznání problematiky a pochopení vazeb mezi sportovním cestovním ruchem a rozvojem krajů. Základním cílem a kritériem bylo zodpovědět otázku, do jaké míry kraje ve svých programech využívají sportovního cestovního ruchu jako nástroje rozvoje regionu a jsou schopny v průběhu času reagovat na změny a přizpůsobovat programový obsah.

Následně jsem vedla několik polostrukturovaných rozhovorů neboli rozhovorů podle návodu. Nakonec jsem všechny získané informace zanalyzovala. Provedla jsem holistickou analýzu. Analýza probíhala průběžně, současně s postupným získáváním dat. Nashromážděné podklady jsem pak zpracovala tak, abych mohla odpovědět na předem stanovené výzkumné otázky a splnila cíl disertační práce.

Cílem této disertační práce bylo zodpovědět otázku, jakou roli v regionálním rozvoji krajů hraje sportovní cestovní ruch, a zjistit, zda kraje uvažují v současné době o sportovním cestovním ruchu jako o nástroji pro rozvoj regionu a zda se ho snaží zakomponovat do svých strategických dokumentů.

b. Výsledky výzkumu

Sportovní cestovní ruch je dle analyzovaných vědeckých prací aktuální trend v oblasti cestovního ruchu a dostává se stále více do popředí zájmu jak veřejnosti, tak i odborníků. Návštěvníkům poskytuje různorodé možnosti, jak aktivně i pasivně strávit volný čas, který je ale v obou případech vyplněn sportovní tematikou. Postupem času se sportovní cestovní ruch vyvíjel tak, že je nutné na něj již pohlížet jinak než jen jako na jednu z forem cestovního ruchu. Je to širokospektrální fenomén, který zahrnuje mnoho dílčích oblastí.

Mnoho pramenů uvádí, že destinaci, ve které se sportovní cestovní ruch odehrává, může obohatit po mnoha stránkách svým multiplikačním efektem. Přispívá ke snížení nezaměstnanosti, přílivu investic státních institucí i soukromých subjektů, zvýšení výdajů návštěvníků a prodloužení délky jejich pobytu a zlepšuje také její image a propagaci. Velký přínos vidím v tom, že podpora sportovního cestovního ruchu v daném regionu

může efektivně pomoci regionům se strukturálními problémy, a tím nastartovat dynamický růst. Pro regiony ekonomicky slabé je zvláště významný multiplikační efekt sportovního cestovního ruchu, neboť znásobuje kvalitativní růst daného regionu. Česká republika má podle agentury Czech Tourism pro rozvoj sportovního cestovního ruchu vhodné předpoklady. Z pohledu hodnocení potenciálu cestovního ruchu v jednotlivých regionech na území České republiky lze rozlišovat mezi místy, která mají pro sportovní cestovní ruch různý předpoklad. Sportovní akce jsou zmiňovány jak odbornou literaturou, tak i strategickými dokumenty krajů. Na všech stranách panuje obecná shoda, že se jeví jako velice efektivní způsob rozvoje sportovního cestovního ruchu v regionu, jeho propagace a zlepšení prestiže. Jedním z nejrozšířenějších a nejrychleji se rozvíjejících produktů sportovního cestovního ruchu v poslední době je cykloturistika, která právě pomáhá rozvíjet venkovské oblasti a je ekologicky šetrná. Přispívá tak k optimálnímu využití kapacity území a slouží k rozvoji daného regionu, jak vyplývá z analýzy krajských strategických dokumentů. Také v krajských strategických dokumentech je věnován cyklistice významný prostor, kraje si v tomto případě uvědomují důležitost cyklistické dopravy. Ve strategických dokumentech kraje se s pojmem sportovní cestovní ruch příliš neworkuje. Kraje zatím, tedy až na výjimky, neuvažují o sportovním cestovním ruchu jako o prostředku rozvoje kraje. Nejbližší je této myšlence Jihočeský kraj, který v návrhové části Koncepce rozvoje cestovního ruchu zmiňuje rozvoj tematických produktů, na jejichž přípravě se bude podílet centrála cestovního ruchu a nově vytvořené pracovní skupiny. Ani v rámci kraje není jasné, který odbor je plně zodpovědný za sportovní cestovní ruch. Z rozhovorů se zástupci kraje vyplynulo, že sportovní cestovní ruch je tak trochu obsažen všude. Bohužel jednotlivé strany nejsou provázány. Na základě výsledků rozhovorů je patrné, že soukromý sektor již v současné době zajišťuje na území krajů mnohé aktivity v rámci sportovního cestovního ruchu. Z rozhovorů dále vyplynulo i to, že by se kraje měly více snažit o jejich zmapování a zastřešení. Stále se ale nedaří navázat spolupráci jednotlivých subjektů působících v oblasti cestovního ruchu.

IV. Závěr

Výsledky ukázaly, že sport a cestovní ruch jsou začleněny ve strategických dokumentech krajů. Žádný kraj ale ve svých strategických dokumentech přímo pojem sportovní cestovní ruch neuvádí. Stále se v jejich podání jedná spíše o dvě samostatná odvětví – sport a cestovní ruch. V podstatě lze tvrdit, že kraje uvažují o sportu jako o prostředku k rozvoji cestovního ruchu, ale ne o sportovním cestovním ruchu jako prostředku k rozvoji kraje. Nejvíce se tomuto uvažování přibližují kraje, kde je cestovní ruch již více rozvinut a jedná se o tradiční destinace cestovního ruchu. Strategickým dokumentům chybí celkově koncepčnost, která by zajistila udržitelný rozvoj sportovního cestovního ruchu a jeho produktů v kraji a tím pádem i lepší rozvoj kraje celkově. Disertační práce mi přinesla mnoho zajímavých zjištění a osobních zkušeností. Pronikla jsem hlouběji do problematiky regionálního rozvoje na úrovni krajů a lépe pochopila vztahy mezi jednotlivými subjekty, které ho ovlivňují. Sportovní cestovní ruch si pro svou prospěšnost regionu jistě zaslouží větší pozornost a jsem ráda, že jsem ho mohla alespoň takto více zviditelnit.

V. Přehled použitých zdrojů

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. *Teorie regionálního rozvoje*. Praha: Karolinum, 2011.

GIBSON, H., J. *Sport tourism: a critical analysis of research*. *Sport management Review*. 1998 roč. 1, č. 1, 45-76.

GIBSON, H. *Sport tourism concepts and theories: an introduction*. *Sport in Society*, 2005, roč. 8, č. 2, 198-217.

HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum. 1997. ISBN 80-7184-549-3

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. 2016. 440 s. ISBN 978-80-262-0982

HINCH, T. D., HIGHAM, J., E., S. *Sport Tourism Development*. Clevedon: Channel View Publications, 2004. 254 s. ISBN 1-873150-63-6

PIGEASSOU, Ch. *For the sustainable development of sports tourism: an analytical outline and operational tools conception*. In LOUIS, M., PIGEASSOU, Ch. (Eds.) *Current issues on sport and tourism development*. Poland, 2008. s. 27-55.

POPELKA, J., PŠAJDLOVÁ, L. Sportovní turismus – dynamický nástroj rozvoje krajů. In *Sport a sociální stratifikace*, 6. Konference sociologie sportu, UK FTVS, 2011, s.99 – 109.

SCHWARTZHOFFOVÁ, E. *Sportovní turismus*. In *Tělesná kultura*, 2010, roč. 33, č. 2, s. 97–106.

SLEPIČKOVÁ, I. *Sport a volný čas*. Praha: Karolinum, 2005.

WEED, M., BULL, Ch. *Sport Tourism. Participants, policy and providers*. 2.vyd. Oxford: Butterworth – Heinemann, 2009. 351 s. ISBN 978-0-7506-8375-3

WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J. a kolektiv: *Regionální rozvoj. Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Praha: Linde, 2008, 475 s.